

Forfatter: Kierkegaard, Søren

Titel: Udrag fra Af en endnu Levendes Papirer

Citation: Kierkegaard, Søren: "Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 1", i Kierkegaard, Søren: *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 1*, udg. af Niels Jørgen Cappelørn; Joakim Garff; Johnny Kondrup; Alastair McKinnon; Finn Hauberg Mortensen, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 1997 , s. I. Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-lp-txt-shoot-idcc5fd873-10fe-4ffc-bf39-b60ebe4a75fb.pdf> (tilgået 04. august 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. 1

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.
[Læs CC0-erklæringen](#)

Men er da en saadan Livs-Anskuelse absolut nødvendig for en Roman-Digter, eller gives der ikke en vis poetisk Stemning, der som saadan kan i Forening med en livlig Skildring udrette det Samme? Vort Svar herpaa ligger for største Delen i det af os tidligere med Hensyn til Blicher Udviklede, hvor vi jo netop have søgt at paavise Betydningen af en saadan af Stemning udgaet og af Læserne gennem en Succession af Modificationer i et heelt Billede opfattet Eenhed, og forøvrigt ville vi, forsaavidt man vil gjøre en lignende Betragtning gjældende ved en Utallighed af i Reflexionen givne Standpunkter, hvorved man da maa erindre, at alle disse Standpunkter som saadanne med Hensyn til Produktivitet sætte væsentlig af og meer og mere lader den oprindelige Stemning fordampe, blot tilføie, at der paa alle disse vel lader sig producere, men at man dog, naar man er en Smule kræsen med sine Titler, hellere maatte kalde dem Studier til Noveller etc. end Noveller, som det jo ogsaa paa dette Trin vil mislykkes i samme Grad, som man egentlig sætter sig en novellistisk eller Roman-Opgave. Maaskee vil man gaae videre, og idet man beraaber sig paa, at der jo dog er een Idee, der idelig forekommer i Andersens Romaner, derved vindicere Andersen en Livs-Anskuelse, og forekaste mig, der jo selv indrømmer dette, min Inconseqvents. Hertil maa jeg svare, at jeg aldrig har paastaaet, at en Idee som saadan (allermindst en fix Idee) er at ansee for en Livs-Anskuelse, og dernæst, at jeg, for at inklade mig paa denne Undersøgelse, maa vide lidt nærmere om denne Idees Indhold. Gaaer den nu ud paa, at Livet ikke er en Udviklings-Proces, men en Undergangs-Proces af det Store og Udmærkede, der vilde spire frem, saa troer jeg dog vel med Rette at turde protestere mod Prædikaten Livs-Anskuelses Anvendelse¹ herpaa, forsaavidt man ellers vil give mig Ret i, at Skepsis som saadan ikke er en Erkjendelsens-Theorie, eller for at blive i mit Forehavende, at en saadan Mistillid til Livet vel indeholder en Sandhed, forsaavidt den leder til at finde en Tillid (f. Ex. naar Salomo siger, at Alt er forfængeligt), men derimod i samme Moment, som den determinerer sig til en endelig Afgjørelse af Livets Spørgsmaal, indeholder en Usandhed. Men vi gaae videre. Vi ville for et Øieblik antage, at man kunde have Ret i at kalde en saadan i Reflexion vilkaarligt standset og nu til endelig Sandhed potenseret Betragtning en Livs-Anskuelse; vi ville tænke os et Individ, der, stærkt omtumlet af en hæftig bevæget Samtid, endelig afslutter sig paa et saadant Standpunkt; vi ville lade ham producere Noveller. Et Modernmærke ville de alle faae; men i samme Grad, han havde oplevet Meget, i samme Grad han ret havde deeltaget i Livets Svingninger, i samme Grad vilde han ogsaa være istand til i sine Noveller at udfolde en stor Suite af rædsomme Conseqventser, der alle sigtede til hans Helts endelige Undergang;² i samme Grad vilde man en lang Tid føle sig fristet til at troe paa hans Livs-Opfattelses Sandhed. Men er dette Tilfældet hos Andersen? det vil vist Ingen paastaae. Tvertimod springer Andersen den egentlige Udvikling over, lægger et behørigt Tidsrum imellem, lader først see, saa godt han kan, de store Kræfter og Anlæg, og derpaa disses Fortabelse.³ Her vil man dog vel give os Ret i, at det ingen Livs-Anskuelse er. Til yderligere Opklarelse af vor Mening ville vi blot tilføie, at en saadan Fortabelsens-Theorie kan udgaae deels fra et alvorligt foretaget, men dog mislykket Forsøg paa at forstaae Verden, derved, at Individet, deprimeret af Verden, skjøndt længe arbejdende imod, tilsidst ligger under; eller den kan fremkaldes derved, at man ved den allerførste Vaagnen af Reflexionen nu ikke kaster Blikket ud efter, men øieblikkelig ind i sig selv og i sin saa kaldte Betragtning af Verden blot nøiagtigt gennemfører sin egen Liden. Det første er en mislykket Activitet, det andet en oprindelig Passivitet,⁴ det første er knækket Mandighed, det andet gennemført Qvindelighed. Vi vende tilbage til vort Forehavende: gennem en kort Antydning af en Livs-Anskuelses Nødvendighed for Roman- og Novelle-Digteren, at udvikle, hvorledes det i denne Henseende staaer sig med Andersen. En Livs-Anskuelse er egentlig Forsynet i Romanen, den er dens dybere Eenhed, der giver denne at have Tyngdepunktet i sig; den befrier denne fra at blive vilkaarlig eller hensigtsløs, idet Hensigten overalt er immanent tilstede i Konstværket. Naar derimod en saadan Livs-Anskuelse mangler, da søger Romanen enten paa Poesiens Bekostning at insinuere en eller anden Theorie (dogmatiske, doctrinaire Noveller), eller den træder i endeligt og tilfældigt Forhold til Forfatterens Kjød og Blod. Dette Sidste kan imidlertid gaae for sig igennem en stor Mangfoldighed af Modificationer, lige fra en uvilkaarlig Overstrømmen af det Dygtigere i Personligheden, lige indtil det Punkt, hvor Forfatteren maler sig selv med, ligesom Landskabsmalerne undertiden ynde det, ja endog glemme, at dette kun havde Betydning, forsaavidt man opfattede det som Situation, og derfor gaae over til, aldeles forglemmende Landskabet, at udpensle sig selv i sin egen forfængelige salomoniske Pragt-Herlighed, der klæder Blomsterne, men ikke Menneskene. (Naar jeg i denne Henseende danner en Modsætning mellem de doctrinaire og de subjektive Romaner, saa seer jeg meget godt, at det dog kun er gennem en Subdivision, at disse blive hinanden koordinerede; thi ogsaa de doctrinaire Romaner staae i et tilfældigt Forhold til Personligheden, da deres Forfattere gennem en tilfældig Villiesbestemmelse acquiescere i Sætninger, som de endnu ikke tilstrækkelig have gennemlevet.) Medens imidlertid begge Classer af Romaner staae i et endeligt og forkeert Forhold til Personligheden, saa mener jeg ingenlunde, at Romanen, i en vis prosaisk⁵ Forstand skal abstrahere fra Personligheden, eller at man fra et andet Standpunkt kunde med Rette gjøre Fordringer til den, som til stræng Speculation; men at Digteren først og fremmest maa selv tilkæmpe sig en dygtig Personlighed, og at det kun er denne saaledes døde og forklarede Personlighed, der bør og kan producere, ikke den manglekantede, jordiske, palpable. Hvor vanskeligt det er at tilkæmpe sig en saadan Personlighed, kan man ogsaa see deraf, at der i mange ellers dygtige Romaner, findes ligesom et Residuum af Forfatterens endelige Charakter, der som en næsviis tredie Person, som et uopdragent Barn ofte snakker med paa upassende Steder. Anvende vi nu dette paa Andersen, saa troe vi med Rette, ikke saa meget argumenterende af som apostropherende til den temmelig gængse Conversations-Dom, »det er altid Andersen, han er altid sig selv etc.«, at turde regne ham til den Classe af Roman-Digtere, der give en upoetisk Tilgift af deres egen blot phænomenologiske Personlighed,

uden at vi derfor ville tillægge ham en saa stærk Villies-Determination i denne Henseende, at den forhindrede ham i ogsaa at streife over paa de doctrinaire Novellers Gebeet, dog ikke saaledes, at han skulde have en eller anden større Theorie, han vilde gjøre gjældende, men snarere, som ovenfor viist, som en Forkjærlighed for og Overvurderen af visse enkelte Sætninger, der i et saa strængt Coelibat, som Forfatteren holder dem i, ikke have stort at sige. I hvor stærk Forstand Andersens Romaner saaledes staae i et forkeert Forhold til hans Person, vil man bedst overbevise sig om ved at reproducere det Total-Indtryk, hans Romaner efterlade sig. Vi mene ingenlunde, at det er forkeert, at det enkelte Individ gaaer under i Romanen; men dette maa blot være en poetisk Sandhed, ikke, som hos nogle Digtere, en Opdragelsens pia fraus, eller som hos Andersen en sidste Villie; vi fordre ingenlunde i nogen større Betydning Forstandighed og Klarhed over Livet i ethvert enkelt af hans poetisk skabte Individuer, tvertimod ville vi indrømme ham fuld Magt til at lade dem, om galt skulde være, blive afsindige; kun maa det ikke skee saaledes, at en Galskab i 3die Person afløses af en i første, at Forfatteren selv overtager den Gales Partes. Der maa i Romanen være en uddødelig Aand, der overlever det Hele. Hos Andersen derimod er der aldeles intet Hold: naar Helten dør, dør Andersen med og afnøder i det Høieste Læseren som sidste Indtryk et Suk over dem begge. – Idet vi saaledes her flere Gange har omtalt Andersens Person og Personlighed, vil jeg – til Svar paa en dog kun ved Misforstaaelse og Mistydning mulig Indvending, som om jeg her overtraadte Grændsen for min æsthetiske Jurisdiction og den indenfor denne indrømmede Competence ved at omtale Andersen som Menneske – vil jeg, uden at beraabe mig paa den Omstændighed, at jeg saa godt som ikke kjender Andersen personlig, alene bemærke, at da den egentlige poetiske Frembringelse, især paa Novellens og Romanens Gebeet, ikke er andet end en fyldig, i en friere Verden sig indskabende og i denne sig rørende, reproducierende 2den Potens af det i første Potens allerede paa mangfoldig Maade poetisk Oplevede, og da man desuden i Andersens Romaner deels savner den constituerende Total-Overskuelse (en Livs-Anskuelse), deels støder atter og atter paa Situationer, Bemærkninger &c., hvilke man vel ikke kan nægte at være poetiske, men som dog hos Andersen staae som ufordøiede og som i poetisk Forstand (ikke saaledes i mercantilsk) ubenyttede, utilegnede, uaffiltrerede, saa kunde man med Rette gjøre den Slutning tilbage, at Andersen selv ikke har i første⁶ Potens levet poetisk-klart⁷, da det Poetiske i anden Potens ikke har vundet større Consolidation i det Hele, og ikke er mere udvasket i det Enkelte; man kunde gjøre denne Slutning, siger jeg, uden at jeg derfor har gjort den eller vil gjøre den, men jeg vil blot gjøre Andersen opmærksom paa, at dersom han paa en eller anden Maade skulde føle sig personligt (som bosiddende Mand i Kjøbenhavn) afficeret, Grunden da ikke ligger hos mig, men hos Andersen, hvis Romaner staae i et saa fysisk Forhold til ham selv, at deres Tilblivelse ikke er saa meget at ansee for en Amputation⁸ af ham selv; og det veed man jo nok, at om det saaledes Amputerede end er langt borte, føler man stundom uvilkaarligt en reen fysisk Smerte deri.

1. For at holde Spørgsmaalet saa reent som muligt, maa jeg erindre om, at jeg ikke søger at gjøre een Livs-Anskuelse gjældende, Andersen en anden; men at jeg søger, uinteresseret for nogensomhelst bestemt Livs-Anskuelse, blot at bekjæmpe dette negative Standpunkt og dets Ret til at udgive sig for en Livs-Anskuelse.
(tilbage)
2. Hvorvidt denne endelige Undergang er poetisk sand, derom kan et saadant Individ ordenligviis ikke dømme, da han jo mangler den egentlige Overskuelse.
(tilbage)
3. Man kunde næsten fristes til at opfordre ham til at bevise Identiteten af Personen.
(tilbage)
4. En saadan oprindelig Passivitæt synes Andersen virkelig ogsaa at ansee for medhenhørende til Geniet, cfr. » *Kun en Spillemand*« 1, 161: »Geniet er et Æg, der trænger til Varme, til Lykkens Befrugtigelse, ellers bliver det et Vindæg.« 1, 160: »Han anede Perlen i sin Sjæl, Kunstens herlige Perle, han vidste ikke, at den som Perlen i Havet maa vente paa Dykkeren, som hæver den til Lyset, eller klæbe sig fast ved Musling og Østers, det høie Patronatskab, for saaledes at komme til Skue.« Det er en ganske egen Sort Genie, selv i den antike Verdens Classicitet sprang de i fuld Rustning ud af Jupiters Hoved. Altsaa Geniet trænger til Varme! Geniet skal gaae Skjørteveien! Lad os ikke blive utaknemmelige mod de Genier, vi have; og lad os ikke gjøre Hovedet kruset paa de Yngre!
(tilbage)
5. Saaledes som det er gaaet med Ordet »Upartiskhed«, der i vor lunkne Tid omtrent betegner det, som en Mand allerede forlængst har angivet som sit Standpunkt: hverken at være partisk eller

upartisk.

(tilbage)

6. Denne Note, som jeg her maa udbede mig en og anden Læsers Opmærksomhed for, er det mig en sand Fornøjelse at udarbejde, da den indeholder Svar paa et Spørgsmaal, som ikkun nogenlunde opmærksomme Læsere kunne gjøre. Det kunde nemlig synes, at naar jeg her ikke i stærkere Udtryk omtaler Andersens første Potens, at jeg da kommer i Strid med min tidligere Yttring, at Andersen selv kunde blive en meget poetisk Person, naar han optoges i et Digt; men hertil maa jeg svare, at Grunden, hvorfor jeg ikke udtalte mig og umuligt kunde udtale mig nærmere om Andersens første Potens, var, fordi jeg kom til den fra hans anden; hvorimod saasnt jeg begynder med Andersen som Lyriker, jeg dog i mange Maader maa sige, at han kunde blive en meget god Figur i en Roman, idet Digteren da med sit Øie vilde skue det i hans Somnambule-Tilstand givne ham i mange Maader ubevidste Poetiske.

(tilbage)

7. Andersens første Potens maa snarere sammenlignes med de Blomster, hvor Han og Hun sidde paa een Stengel, hvilket som Gjennemgangsstadium er yderst nødvendigt, men ikke egner sig til Productioner i Roman- og Novelle-Faget, der kræve en dybere Eenhed og følgelig ogsaa forudsætte en stærkere Kløftelse.

(tilbage)

8. Ligesom der nemlig gives Folk, der som Steen voxer ved udvortes Tilsætning, saaledes gives der Folk, der producere ved en udvortes Udstykket af det oprindelig Givne, saa at de enkelte Tanker efterhaanden tabes ligesom Tænder, blot efterladende et Hul, og der efter en Tids Forløb ikke bliver andet tilbage end en Gumlen paa Stumperne, en Tyggendrøv paa det Gamle, istedetfor en sand digterisk Production burde gjøre Digteren indefter friere, rigere, sikkrere. -

(tilbage)